एतानिति यथासर्वाश्रमपालकत्वाद्गृहस्थस्यश्रैष्ठ्यंतथासर्ववर्णपालकत्वात्धर्मेणराज्यकरणमपिश्रेष्ठतममित्यर्थः ॥ २७ ॥ तस्मात्राज्ञःश्रेयान्प्रशस्ततरःअभिज्ञातःज्ञानतःधर्मतश्चयदिकश्चिदस्तिसतंयुधिष्ठिरंप्रजानांकर्मणिषष्ठी प्रजाःद्रष्टुंराज्यंप्राप्तुमित्यर्थः अनुशिष्यन्अनुशासितुमिच्छन्एतन्मदुक्तंधर्मजातंयुधिष्ठिरेस्तीतिबुध्येत् नचतस्मिन्नसाधुःयुधिष्ठिरेऽसाधुरधर्मोनचास्तीत्यपिबुध्येत् यद्वाएवंसत्यपितस्मिन्ननुशास्तरिराजासाधुर्नइतिनअपितुसाधुरेव यदितेनइतोधिकंज्ञायतेउच्यतेचतर्हितस्यापिवचनंकरिष्यत्येवेत्यर्थः अनुशिष्यात्प्रजानांनचेद्गृध्येदितितस्मिन्नसाध्वितिपाठेश्रेयांश्चेत्द्रष्टुंधर्मंदर्शयितुंअनुशिष्यात्नचेत्प्रजानांप्रजाःराज्यंनगृध्येदितिहेतोस्तस्मिन्युधिष्ठिरेसाध्वेववर्त्ततइतिशेषः ॥ २८ ॥ धर्मतस्तुनृशंसत्वात्दुर्योधनोधार्मिकेणराज्ञावध्यएवेतिसूचयन्नाह यदेत्यादिनासार्द्धेन परभूतौपरैश्वर्येनृशंसश्चोर

एतान्राजापालयन्नप्रमत्तोनियोजयन्सर्ववर्णान्स्वधर्मे॥अकामात्मासमवृत्तिःप्रजासुनाधार्मिकाननुरुध्येतकामात् ॥ २७॥ श्रेयांस्तस्माद्यदिविद्येतकश्चिदभिज्ञातःसर्वधर्मोपपन्नः॥सतंद्रष्टुमनुशिष्यन्प्रजानांनचैतद्गृध्येदितितस्मिन्नसाधुः ॥ २८ ॥ यदागृध्येत्परभूतौनृशंसोविधिप्रकोपाद्बलमाददानः॥ततोराज्ञामभवद्युद्धमेतत्तत्रजातंवर्मशस्त्रंधनुश्च॥ २९॥ इंद्रेणैतद्दस्युवधायकर्मउत्पादितंवर्मशस्त्रंधनुश्च ॥ ३० ॥ तत्रपुण्यंदस्युवधेनलभ्यतेसोयंदोषःकुरुभिस्तीव्ररूपः॥अधर्मज्ञैर्धर्ममबुध्यमानैःप्रादुर्भूतःसंजयसाधुतन्न॥३१॥तत्रराजाधृतराष्ट्रःसपुत्रोधर्म्यंहरेत्पांडवानामकस्मात्॥नावेक्षंतेराजधर्मंपुराणंतदन्वयाःकुरवःसर्वएव॥ ३२ ॥ स्तेनोहरेद्यत्रधनंत्यदृष्टःप्रसत्यवायत्रहरेतदृष्टः॥ उभौगर्द्यौभवतःसंजयैतौकिंवैपृथक्कंधृतराष्ट्रस्यपुत्रे॥३३॥ सोयंलोभान्मन्यतेधर्ममेतंयमिच्छतिक्रोधवशानुगामी ॥ भागःपुनःपांडवानांनिविष्टस्तंनःकस्मादाददीरन्परेवै॥ ३४ ॥ अस्मिन्पदेयुध्यतांनोवधोपिश्लाघ्यःपित्र्यंपरराज्याद्विशिष्टं ॥ एतान्धर्मान्कौरवाणांपुराणानाचक्षीथाःसंजयराजमध्ये॥ ३५॥ एतेमदान्मृत्युवशाभिपन्नाःसमानीताधार्तराष्ट्रेणमूढाः॥ इदंपुनःकर्मपापीयएवसभामध्येपश्यवृत्तंकुरूणां॥ ३६॥ प्रियांभार्यांद्रौपदींपांडवानांयशस्विनींशीलवृत्तोपपन्नां॥ यदुपैक्षंतकुरवोभीष्ममुख्याःकामानुगेनोपरुद्धांव्रजंतीं॥ ३७॥

कल्पोराजाविधिप्रकोपात्दैवप्रातिकूल्यात्गृध्येत्ततोहेतोःराज्ञांपरस्परंयुद्धंसमभवत् अनेनयुद्धाख्यस्यकर्मणउत्पत्तिरुक्ता ॥ २९ ॥ कर्मयुद्धं तत्रोत्पत्तिशिष्टंगुणत्रयमाह वर्मकवचं शस्त्रंखड्गादि धनुश्चेति यतइंद्रेणदस्युवधायैतत्त्रयंउत्पादितमतएतैरेवधर्मोदस्युंदुर्योधनंयदिहन्यात्सएवधर्मइतिभावः ॥ ३० ॥ दुर्योधनेदस्युत्वंनिरूपयति तत्रेत्यादिना कुरुभिर्निमित्तभूतैरयंदोषःवंचनारूपःप्रादुर्भूतः पारदार्यदोषइवइंद्रात् ॥ ३१ ॥ धर्म्यंधर्मादागतंपित्र्यंराज्यं तदन्वयास्तदनुसारिणः ॥ ३२ ॥ पृथक्कंस्तेनादन्यत्वं ॥ ३३ ॥ एतंछलेनराज्यापहारं निविष्टःवनवासादूर्ध्वंराज्यंयाचमितिकौरवेषुन्यासरूपेणस्थितः तंभागंनःअस्माकंपरेकस्मात्आददीरन्गृहीतवंतः ॥ ३४॥ पदेपदनीयेअवश्यग्राह्येभागेनिमित्ते ॥ ३५ ॥ ३६॥ कामानुगेनरजसाउपरुद्धांगृहकर्मतोनिरुद्धां पाठांतरेरजसाउपरुद्धंयथास्यात्तथाव्रजंतीं ॥ ३७॥

Digitized by Google